

(ВВР), 2019, № 18, ст.73. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (Дата звернення:
01.12.2020).

3. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей» від 26 серпня 2020 р. № 1057-р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2020-%D1%80#Text> (Дата звернення: 01.12.2020).

Домша Є. І.
магістрантка групи змСП-11
факультет педагогіки і психології
ТНПУ імені В.Гнатюка
Науковий керівник:
Сорока О. В., д. п. н., професор

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КАТЕГОРІЇ «ДИТЯЧА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ» В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день актуальною проблемою сучасного суспільства є – дитяча безпритульність та бездоглядність. За останні роки в Україні спостерігається катастрофічне збільшення кількості дітей, які перебувають на вулиці, позбавленні батьківського піклування. Саме явище дитячої безпритульності та бездоглядності, фізична та моральна занедбаність дітей створюють джерело небезпеки для розвитку майбутнього здоров'я народу та його моральності. Система соціального захисту в нашій державі лише трансформується в нових умовах, і є не настільки гнучкою, щоб вчасно та адекватно реагувати на наявні негативні соціальні прояви, тому діти залишаються незахищеною категорією, які потребують допомоги від суспільства у вирішенні своїх проблем.

Метою статті є аналіз категорії дитяча безпритульність, як явища українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Безпритульність – це соціальне явище, яке спричинене низкою економічних, політичних та соціальних умов: відсутність в особи постійного

ТНПУ MAGISTERIUM

місця проживання або притулку та фактичне позбавлення засобів до існування. Дитяча безпритульність – одна з найактуальніших і найболючіших проблем сучасного суспільства. Явище дитячої безпритульності є складним та неоднозначним, адже ці діти є жертвами не тільки власних родин, але й байдужості оточуючих та суспільства в цілому [1, с. 5-10].

Основними причинами виникнення дитячої безпритульності є: сирітство, негідне виконання батьками своїх обов'язків, або надмірне зловживання батьківськими правами, конфлікти в сім'ї, алкогольна та наркотична залежність батьків або опікунів, аморальний спосіб життя, незаконна поведінка, а також психологічні особливості дитини, зокрема прагнення до незалежності, свободи, схильність до бродяжництва. Відсутність в дитини постійного місця проживання, притулку, перебування на вулиці чи в тимчасових сховищах становить загрозу не тільки для її виживання та фізичного здоров'я, але й для формування її повноцінного особистісного розвитку [2, с. 250-252].

Саме тому, проблема безпритульності є актуальною для України, але на даний момент не існує єдиного загальноприйнятого визначення щодо неповнолітніх дітей, які позбавлені сімейного виховання та проживають на вулиці. Державний центр соціальних служб для молоді на замовлення Державного інституту проблем сім'ї та молоді провів ряд досліджень, що показали основні групи осіб, які відносяться в Україні до категорії «діти вулиці». А саме:

– безпритульні діти, які не мають постійного місця проживання через втрату батьків, асоціальну поведінку дорослих у сім'ї, а також діти, яких вигнали з дому;

– бездоглядні діти, які змушені перебувати на вулиці, тому що батьки не мають матеріальної змоги їх забезпечити, наявність у них психологічних захворювань та байдуже ставлення дорослих до виховання дітей;

– діти-втікачі з навчально-виховних закладів, які зазнали психологічного чи фізичного насилля у закладах інтернатного типу чи притулку;

– діти з яскраво вираженими ознаками важковиховуваності, що схильні до безцільного проведення часу [3, с. 140-143].

На державному рівні, основними причинами дитячої та

ТНПУ MAGISTERIUM

підліткової безпритульності є:

- соціально-економічна та політична нестабільність в країні;
- негативний вплив соціального середовища на формування особистості дитини;
- відсутність цілеспрямованих дій міністерств, установ та організацій, які безпосередньо відповідають за роботу із молоддю;
- незадовільне фінансове становище більшості родин [3, с. 143].

Про проблему безпритульності в сучасній Україні свідчать цифри, які були зафіксовані соціологом-дослідником П.Щербанем: кожна третя українська дитина не доживає до трьох років, кожна п'ята стає безпритульною, кожна дев'ята дитина йде до школи здоровою і лише кожна двадцята здоровою закінчує школу, кожна десята закінчує своє життя самогубством, кожному тридцять другу дитину гублять або покидають [5, с. 41].

Небезпека безпритульності в першу чергу полягає в тому, що вона сприяє формуванню особистості, яка не буде пристосована до нормального громадянського життя на основі сформованих властивих суспільству цінностей, форм і норм поведінки. Безпритульні діти, залишаючись на самоті, виживають за рахунок коштів, які отримують як правило незаконним шляхом, отож значна частина молодого покоління буде вважати нормою вести злочинний спосіб життя, адже перебування підлітка тривалий час на вулиці практично визначає його життєвий шлях, а це дуже негативно відіб'ється на всьому суспільстві. Життєва стійкість безпритульних дітей значно знижується через слабкий інтелектуальний розвиток, невміння контролювати себе, недостатній рівень впевненості в собі, і як наслідок, зубожіння їхнього духовного світу. У бездоглядних дітей та підлітків значно погіршується психічне та фізичне здоров'я із-за частого вживання ними психоактивних речовин [4, с. 18-19].

Опинившись на вулиці, безпритульний перебудовує свій ціннісний світ. Неповнолітні діти, які протягом тривалого часу ведуть асоціальний спосіб життя, виробляють свою філософію життя і утворюють особливу субкультуру, специфічно засвоюючи моральні поняття, такі як, наприклад, вірність, честь, борг, совість та інші. Культурно-негативні погляди, цінності,

ТНПУ MAGISTERIUM

засвоєні у підлітковому віці, закріплюються на все життя і стають однією з основних причин рецидивної злочинної поведінки. Безпритульні діти виробляють свої специфічні набори цінностей та норм, які вступають у складну взаємодію одне з одним і тими цінностями, які затверджуються у суспільстві. У них гіпертрофовано розвиваються такі характеристики особистості як: жебрацтво; відсутність уподобань; комплекс знедоленої людини, ущербності; втрачається почуття захищеності; вседозволеність; схильність до правопорушень; типовий інфантилізм, неприйняття самого себе як особистості; нездатність до свідомого вибору своєї долі; перевантаженість негативним досвідом, негативними цінностями та зразками поведінки; агресія щодо зовнішнього світу; відсутність інтересу до суспільно корисної діяльності. Ці характеристики є наслідком впливу зовнішнього середовища та несуть загрозу для майбутнього нашого суспільства [5].

Висновок. Сучасний стан дитячої безпритульності в Україні дає підстави стверджувати, що державі не вдається вживати ефективних заходів щодо попередження виникнення та поширення цього негативного явища, тому що вона до сьогодні ще не створила відповідних управлінських механізмів протидії йому. Тому поширення даної суспільної проблеми в нашій країні викликає необхідність розробки та впровадження ефективних програм профілактики для подолання цього суспільно негативного явища. З метою попередження виникнення та зменшення випадків дитячої безпритульності, потрібно ще на ранній стадії виявляти сім'ї, які неспроможні виконувати виховні функції, вживати заходи щодо запобігання соціальному сирітству, створювати належні умови для всебічного розвитку дитини, забезпечити підготовку та перепідготовку фахівців соціального захисту, збільшити обсяги фінансування заходів щодо подолання дитячої безпритульності і бездоглядності.

Список використаних джерел:

1. Горобець І. В. Проблеми законодавчого забезпечення державної політики щодо дитячої безпритульності та бездоглядності. *Актуальні проблеми державного управління*. К: Знання-Прес, 2011. 45 с.

2. Зверева І. Д. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям. Видавничий дім - Калита. 2010. 376 с.
3. Кравченко С. І. Громадська правова свідомість як необхідний елемент побудови громадянського суспільства в Україні. *Право України*. 2012. № 12. С. 140–143.
4. Лоткін Д. Б. Як боротися з бездоглядністю. Соціальне обслуговування. 2010. № 12. С. 18-22.
5. Пеша І. В. Соціальна допомога безпритульним та бездоглядним дітям, що надається закладами та організаціями різного підпорядкування. *Український соціум*. 2007. № 5. 44 с.

Дудар Х. І.
студентка групи СР-21
факультет педагогіки і психології
ТНПУ імені В. Гнатюка
Науковий керівник:
Главацька О. Л., к. п. н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ

Актуальність теми дослідження. Процеси соціалізації сучасних дітей зумовлені впливом найрізноманітніших і часом суперечливих чинників. Причому, вплив цих чинників торкнувся всіх найважливіших напрямів соціалізації: громадянської, трудової, політичної та ін. Серед них і гендерна соціалізація дітей, у галузі якої сьогодні виникають найбільші проблеми.

Сьогодні суспільство в особі школи, сім'ї, державних органів намагається зробити все можливе, щоб виховати в дітях повагу до протилежної статі, сформувати якості, необхідні в майбутньому сімейному житті, дати необхідні знання, які визначають психосексуальну культуру людини. Проте, практично необмежений доступ дітей до найгірших зразків масової культури, відсутність ефективної законодавчої й нормативної бази впливу на засоби масової інформації й, перш за все, на телебачення, відкритий продаж еротичної, а часом і порнографічної продукції суттєво знижують зусилля суспільства в цьому напрямі. Школа не може впоратися з цією роботою через